

## **KEHTO - Kyläkeskusten kehittämisen toimintamalli 2023-2024**

### **Hankkeen tausta ja tavoitteet**

Hankkeella tuetaan maaseudun kunta- ja kyläkeskusten kehittämistä monikeskuksisuuden ja lähipalveluiden ylläpitämiseksi. Kehittämistyöhön on tärkeää saada mukaan eri tahot, jotta voidaan varmistaa eri näkökulmien kohtaaminen ja keskustelu, mitkä edistävät osallistamisen tehokkuutta. Kehto-hankkeessa oli tavoitteena pilotoida digitaalista osallistamista erilaisilla maaseutualueilla ja tavoittaa eri toimijoita ja asukkaita mukaan kuntien ja kyläkeskusten kehittämistyöhön. Hankkeessa selvitettiin, millaisia toimintaedellytyksiä ja hyödyntämismahdollisuuksia osallistavalle kyläkeskusten kehittämis-työlle pilottialueilla on sekä kokeiltiin Maptionnairen käyttämistä osallistamisen työkaluna. Viimeisenä tavoitteena oli tarkastella millaisia hyötyjä kuntarajat ylittävä kyläkeskustojen kehittämis-työ tuo. Keskeiset toimenpiteet olivat taustatyö sekä osallisuus-alueen esittely ja kokeilu pilottialueilla, sekä näistä saatujen kokemusten koonti loppuraporttiin.

### **Hankkeen eteneminen**

Hanke käynnissä 1.8.2023-31.7.2024. Pilottialueet saatiin mukaan avoimella kutsulla Kalakukko ry:n toiminta-alueen kunnille keväällä 2023. Tavoitteena oli saada mukaan erityyppisiä maaseutualueita harvaan asutusta kaupungin läheiseen maaseutuun. Pilottialueet olivat Kaavi, Kuopio (Karttula ja Vehmersalmi) ja Siilinjärvi (Pöljä) ilmoittivat halukkuutensa osallistua hankkeeseen.

### **Asiantuntijatyöryhmä**

Hankkeen työntekijän tueksi päätettiin muodostaa asiantuntijaryhmä pilottialueiden virkahenkilöistä ja paikallisista asukkaista. Asiantuntijaryhmä koostuu Harri Korhosesta (Kaavi), Pekka Kauhasesta (Pöljä), Veera Ylöstalosta (Vehmersalmi), Vesa Koskisesta (Karttula) ja Jari Kososesta sekä Sirpa Lätti-Hyvösestä (Kuopion kaupunki). Asiantuntijaryhmän ensimmäinen kokoontui ensimmäisen kerran 5.9.2023. Kokouksessa pohdittiin muun muassa toiveista Maptionnairen kyselyihin eri kuntien tarpeisiin. Toinen kokous järjestettiin 27.3.2024 Kuopion Valtuustotalolla ja etäyhteydellä. Kokouksessa käsiteltiin Maptionnairen tuloksia ja kokemuksia hankkeesta sekä luotiin ensimmäisiä askelia jatkokehittämistyölle ja uudelle hankkeelle. Asiantuntijoiden lausunto hankkeen tuloksista on liitetty osaksi rahoittajalle toimitettavaa loppuraporttia.

### **Työpajat**

Kehto-hankkeessa järjestettiin ensimmäiset työpajat lokakuun 2023 ja helmikuun 2024 välisenä aikana. Lisäksi Vehmersalmella järjestettiin syyskuussa 2023 työpaja yhdessä Savogrow:n Monipaikkaisuus-hankkeen kanssa, jossa oli 7 osallistujaa. Työpajassa tutustuttiin Monipaikkaisuus-hankkeessa kerättyihin tuloksiin Vehmersalmen osalta, joita hyödynnettiin osana Kehto-hankkeen kyselyä.

Kaavin työpaja järjestettiin 2.10.2023. Osallistujamäärä 11. Työpajassa mietittiin ensin Kaavin vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita. Toisen teemana työpajassa oli

Maptionnairen käyttö. Työpajassa käydyn keskustelun pohjalta Maptionnairen kysymykset päätettiin käsittelevän Kaavin torin ja Vaikkojoen matkailualueen kehittämistä.

Pöljän työpaja järjestettiin 25.10.2023. Osallistujia emme saaneet, joten päätimme samassa tilaisuudessa yrittää myöhemmin uudelleen virtuaalisen kyläillan voimin. Virtuaalinen kyläilta järjestettiin 15.1.2024 Teams-yhteydellä (linkki oli julkisessa jaossa mm. Pöljän kyläyhdistyksen sekä Kalakukon nettisivuilla). Virtuaaliseen kyläillan linjoille saapui 16 henkilöä. Tilaisuuden alussa kuulumme Pöljän kyläkaavoituksen tilannetta, mikä toimi pohjustuksena Pöljän Maptionnaire kyselylle. Sen jälkeen esiteltiin Maptionnairen käyttöä ja tutustuttiin kyselyn sisältöön.

Karttulan työpaja oli 22.11.2023, jonka yhteydessä pidettiin hanke- ja yritystuki-info. Osallistujamäärä 10 asukasta ympäri Karttulan aluetta. Kehto-hankkeen osalta tilaisuudessa täytettiin yhdessä Maptionnaire-kyselyä tutustuen sen käyttämiseen ja samalla keskusteltiin Karttulan alueen kehittämiseen liittyviin teemoihin, joita osallistujien puolelta nousi esille. Vehmersalmen työpaja Kehto-hankkeen osalta pidettiin 8.2.2024. Tilaisuuteen oli mahdollista osallistua Teams-etäyhteydellä ja samassa tilaisuudessa pidettiin myös hanke- ja yritystuki-info. Osallistujia oli 20 sekä 5 etäyhteydellä. Työpajassa tutustuttiin Maptionnairen käyttämiseen ja keskusteltiin teemoista. Lisäksi osallistujat päättivät järjestää tilaisuuden, jossa he pohtivat Vehmersalmen kehittämistä ja vastasivat yhdessä kyselyyn.

Hankesuunnitelmassa tarkoituksena oli järjestää yksi yhteinen tilaisuus kaikille, jossa olisi tarkasteltu Maptionnaireen kerättyjä vastauksia ja kokemusten vaihtoa yhteisen toimintamallin kehittämiseksi. Koimme, että tällainen tilaisuus ei herättäisi suurta mielenkiintoa. Päätimme pitää ”toisen kierroksen” työpajoista. Näissä tarkoituksena oli kertoa asukkaille millaisia vastauksia Maptionnaireen oli saatu heidän alueeltaan. Näin voi mahdollisesti innostaa paikallisia asukkaita tarttumaan syntyneisiin kehittämisideoihin itse. Karttulassa kävimme 9.4. ja Vehmersalmella 17.4.2024. Molempiin tilaisuuksiin asukkaita ei saapunut juuri paikalle. Kuitenkin Karttulassa Maptionnaireen tulleita ideoita läpikäydessä pystyi monen kohdalla toteamaan, että ehdotettu toimenpide on jo tehty tai toteuttamista vaille valmiina. Kaavin osalta kävimme 6.5. kunnanhallituksen kokouksessa esittelemässä hanketta, sen tuloksia ja kertomaan jatkohankkeen mahdollisuudesta.

## Hankkeen tulokset

### Maptionnaire-kyselyn tulokset

Hanke on pilottihanke, joten tarkoituksena on ollut kokeilla Maptionnaire-alustan toimivuutta ja sen hyödyntämismahdollisuuksia, joten alueiden kehittämisideoiden kerääminen ei ollut keskeinen osa hanketta. Maptionnaire-kyselyn vastaajia ollut yhteensä 277 henkilöä, mikä jakautuu alueittain: Kaavi 88; Karttula 66; Pöljä 30 ja Vehmersalmi 94. Jokaisella pilottialueella oli oma kysely. Kaikista vastaajista vain 86 eri vastaajaa on tehnyt karttamerkinnän. Karttamerkintöjä on tehty 275 kappaletta: Kaavi 43; Karttula 85; Pöljä 42 ja Vehmersalmi 105. Kysely oli auki seuraavasti: Kaavi: 2.10.–30.11.2023, Karttula: 22.11.–7.1.2023, Pöljä: 25.10.2023–11.2.2024 ja Vehmersalmi: 8.2.–25.2.2024. Kokonaisuudessaan kyselyn on avattu 472 kertaa koko sen aukioloajan aikana.

## Karttamerkintöjen jakautuminen

Kaavi	43
Karttula	85
Pöljä	42
Vehmersalmi	105

## Vastaajien jakautuminen

Kaavi	87
Karttula	66
Pöljä	30
Vehmersalmi	94

## Vastaajien taustatekijät

Ikä	
alle 20	1
20-39	16
40-64	40
65-79	8
80 tai yli	1
<b>Kaikki yhteensä</b>	<b>66</b>

Sukupuoli	
En halua sanoa	6
Mies	22
Nainen	31
<b>Kaikki yhteensä</b>	<b>59</b>

Rooli alueella	
Alueella työssä tai koulussa käyvä, muu vierailija (ei asukas)	2
Kunnan hallinnon työntekijä/virkamies	3
Vakituinen asukas	53
Vapaa-ajan asukas tai kausiasuja	7
<b>Kaikki yhteensä</b>	<b>65</b>

Alueella on havaittavissa kiinnostusta osallistua digitaaliseen kehittämistyöhön. Isossa kuvassa vastaanotto tähän mennessä on ollut positiivista, sillä *yli puolet vastaajista* näkee Maptionnairen käyttämisen olevan helppoa. Digitaalisuus ja karttapohjaisuus *parantavat* vastaajien mielestä maaseudun asukkaiden osallistumista ja asuinalueensa kehittämistä. Suurin osa vastaajista ei näe, että Maptionnaire olisi itsenäinen työkalu osallistamiseen. Digitaalinen vaihtoehto tarjoaa asukkailla *aika- ja paikkariippumattoman vaihtoehdon* vaikuttamiseen, mikä on yksi sen suurimmista eduista, varsinkin maaseutualueilla. Kuitenkin on hyvä huomioida muut vaikuttamis- ja osallistamismahdollisuudet, jotta kaikilla on mahdollisuus osallistua digitaaloista tai nettiyhteyksistä riippumatta. Perinteinen, läsnäolona järjestetty työpaja on tarjonnut helpomman lähestymisen digitaalisen työkalun käyttöön.

Vastaajista vain 8 % on kokenut Maptionnairen käyttämisen hyvin vaikeaksi. Kuitenkaan tulevaisuudessa sitä ei käytettäisi uudestaan kuin 15 % vastaajista. Eli voi päätellä, että vaikeakäyttöisyys ei ole ainoa syy olla käyttämättä Maptionnairea uudelleen. Mahdollisia syitä tähän voisivat olla *prosessin epäselvyys*, eli mihin voi vaikuttaa ja miten se etenee jatkossa. Lisäksi kiinnostavuus vastaajien omaa elämäänsä. Toisin sanoen, onko alueen kehittymisellä vaikutusta vastaajan arkeen. Toisaalta yli neljäsosa vastaajista on täysin samaa mieltä siitä, että käyttäisi Maptionnairea uudelleen, joten Maptionnairen jatkokäytölle alueilla on paikkansa. *Tärkeää on miettiä, miten loputkin saataisiin mukaan yhteiseen kehittämistyöhön.* Käyttäjystävällisempää *mobiilivastaamisen* mahdollisuutta toivottiin, mutta siihen Kalakukko ei voi vaikuttaa. Muuten käyttämisen haasteet liittyvät vastaajien digitaalisten puutteeseen ja/tai heikkoon nettiyhteyteen. Kyselyyn vastaamisen ohjeet olivat hyvät ja selkeät, mikä nousi kyselyn tuloksissa esille.

Kaikilla pilottialuilla suosituimpia ovat olleet erilaisiin palveluihin ja liikenteeseen sekä rakennettuun ympäristöön liittyvät ideat (Kuva alla). Kaavilla kehitysideoita painottuivat rakennettuun ympäristöön, liikenteeseen sekä retkeily- ja luontokohteisiin, erityisesti Vaikkojoen alueelta. Pöljällä palvelut

keräsivät eniten palvelut, joiden löytyminen kylästä koettiin tärkeäksi. Asumisviihtyisyyden parantaminen sekä rakennetun ympäristön ja maankäytön kuin vapaa-ajan harrastusten ja retkeilyn keinoilla keräsivät paljon ääniä Karttussa. Vehmersalmella taas liikenteestä kulkureittien parantaminen ja rakennetun ympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen nousivat esille.

Kehto-hankkeen Maptionnairemerkinnät Kalakukko ry:n toiminta-alueella, 10/2023–02/2024.



#### Tontit ja maankäyttö – 38

Esim. Tyhjät tontit, purettavat rakennukset, tyhjen tonttien käyttö

Kaavi – 1  
Karttula – 19  
Pöljä – 2  
Vehmersalmi – 16



#### Rakennettu ympäristö – 44

Esim. Puistot, ranta-alueet, venesatamat

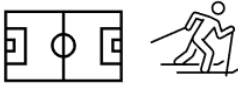
Kaavi – 9  
Karttula – 15  
Pöljä – 0  
Vehmersalmi – 20



#### Liikenne – 49

sis. opasteet ja joukkoliikenne

Kaavi – 9  
Karttula – 8  
Pöljä – 7  
Vehmersalmi – 25



#### Vapaa-aika ja harrastukset – 36

Kaavi – 0  
Karttula – 18  
Pöljä – 3  
Vehmersalmi – 15



#### Retkeily- ja luontokohteet – 33

Kaavi – 7  
Karttula – 18  
Pöljä – 0  
Vehmersalmi – 8



#### Palvelut – 56

Kaavi – 19  
Karttula – 2  
Pöljä – 30  
Vehmersalmi – 5

## Digitaalisen osallistamisen toimintaedellytykset

Digitaalisella osallistamisella on nähtävissä potentiaalia pilottialueilla. Lähes kaikkien vastaajien kokemukset olivat positiivisia ja kiinnostusta sen avulla osallistumiseen olisi myös jatkossa. Valmius osallistavaan kehittämistyöhön digitaalisella alustalla oli pidemmällä pilottialueilla kuin oli ajateltu, sillä ideoita tuli hyvin ja konkreettisia toimenpiteitä odotettiin ja jopa toteutettu kyselyn ja palautekierroksen välissä. Tosin tulevaisuudessa digitaalisessa osallistamisessa olisi hyvä saada suurempi määrä kuntalaisista vastaamaan kattavan otannan saamiseksi. Innostus toteuttamiseen on vaihtelevaa. Osassa pilottialueista oletettiin ja toivottiin, että ideoiden toteutuessa, joku tekee ne, kun taas toisissa omaehtoisen kehittämisen aktiivisuus oli suurempaa.

Aluekehittämisen näkökulmasta jatkossa olisi hyvä, että mukana olevalla kylällä olisi valmiina ongelma, johon voi hakea ratkaisua sijaintipohjaisesti. Yhden, rajatun, alueen kehittäminen paikkatietopohjaisten kysymysten ja vastausten kautta ei vaadi samalla tavalla sijaintitietoa kuin retkeilyalueen kehittäminen. Kyselyn laatimisessa on tärkeää ymmärtää, millaista tietoa on keräämässä, ja mikä alusta on siihen sopivin. Esimerkiksi torin kehittämistä voidaan lähestyä useammalla eri tavalla, Maptionnairella ei kannata kysyä torin palveluista, mutta taas laajemmassa kehittämisessä, kun ottaa huomioon mm. saavutettavuuden, tuo paikkatietopohjaisuus lisäarvoa.

Maptionnairea käytettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota tarvelähtöisyyteen ja selkeään prosessiin alusta loppuun asti. Osallistujille on oltava selkeää, mitä osallistumiselta voi odottaa, ja kerrottava vastuuhenkilöistä ja heidän rooleistaan kehitysideoiden toteuttamisessa. Maptionnairen käyttö

aluekehittämisessä vaatii yhteistyötä kuntien ja alueen toimijoiden, kuten kyläyhdistysten, yrittäjien, asukkaiden ja pitäjäraatien, kanssa. Hanketta tulisi viedä eteenpäin alueilla omien aikataulujen ja etenemisen mukaan, ettei millään alueella hanke pysähdy odottamaan muiden alueiden toimia. Kerätyn aineiston hyödyntämisen ja alueiden kehittämistyön tulisi muotoutua toimivaksi prosessiksi toimenpiteiden suunnittelusta ja toteutukseen. Ryhmittelyssä on otettava huomioon kuntien tarpeet, strateginen suunnittelu, vuosibudjetointi ja erot strategiatason sekä paikallisten toimenpiteiden välillä.

Laajemmassa kehittämistyössä toimintaedellytyksiä heikentää pieni otanta sekä este osallistumiseen pelkkien digitaalisten vaihtoehtojen takia. Näihin tarvitaan viestintää ja opastusta, sekä muita tapoja osallistua kehittämistyöhön. Kehto-hankkeessa tarkoitus oli pilotoida digitaalisen osallisuusalan käyttöä, joten hankkeessa pieni otanta ei ollut haitaksi. Jotta digitaalista osallistamista saadaan hyödynnettyä kunnolla, kannattaa kysymysten asetteluun ja ongelman rajaamiseen kiinnittää huomiota. Hankkeessa opimme, että ilman selkeää rajausta, tulee Maptionnairesta helposti toiveiden tori.

### Maptionnairen hyödyntämismahdollisuudet

Maptionnairella on monipuoliset hyödyntämismahdollisuudet maaseudun kehittämisessä. Paikkatietoon perustuva alusta antaa mahdollisuuden kohdistaa kysymykset ja vastaukset oikeaan kohtaan. Kartan visuaalisuus helpottaa hahmottamaan, mistä on kyse. Myös kyselystä kerätyn aineiston käsittely helpottuu, kun kaikki vastaukset ovat suoraan digitaalisessa muodossa hyödynnettävissä ja halutessaan muille alustoille vietävissä.

Tässä sitä voidaan käyttää osana viestintää, kun tuodaan ilmi, että tiettyä aluetta ollaan kehittämässä. On syytä huomioda, että Maptionnaire ei ole ensisijainen viestintäväline, mutta osa viestintäkokonaisuutta. Maptionnairea on mahdollista käyttää myös osallistuvan budjetoinnin työkaluna siihen saatavan lisäosan avulla.

### Kuntarajat ylittävä kehittäminen

Asukkaita kiinnostaa ensisijaisesti oman asuinalueen kyselyt ja kohteet, joten digitaalisen kyselyvaiheen kuntarajojen ylityksen ei nähdä tuovan asukkaille lisäarvoa. Jopa kyläraajat saattoivat vaikuttaa vastaamisintoon, jos kysymysten koettiin käsittelevän enemmän entistä kuntakeskusta oman kotikylän sijaan. Hyvien käytänteiden mallinnus ja esimerkkien saaminen muilta kyläalueilta ei vielä tässä vaiheessa noussut esille. Pidemmälle menevä, usean kyläkeskuksen kehittämisessä tilanne olisi todennäköisesti eri. Voi olettaa, että kunta ja kyläraajat ylittävästä kehittämisestä saisi monenlaista hyötyä, esimerkiksi voimavarojen yhdistämistä ja vertaisoppimista, jos olisi mahdollisuus päästä kunnolla rakentamaan yhteistyötä.

### Jatkotyö

Maptionnairea onnistuttiin käyttämään tarkoituksen mukaisesti, kiinnostusta ja potentiaalia jatkotyöhön ja toiminnankehittämiseen on erilaisilla maaseutualueilla. Digitaaliselle osallistamiselle on edellytyksiä ja toimintamahdollisuuksia, joten tarvetta Älykäs kylä -konseptin hankkeelle on Kalakukon alueella. Kiinnostusta osallistumiseen on tullut Airakselasta, Maaningalta ja Muuruvedeltä Kehto-hankkeen toteuttamisaikana. Älykäs kylä -hankkeen yhteistyökumppania on haettu Joensuun seudun Leaderista ja haetaan Savonia, UEF esim. opinnäytetyöntekijöitä. Uudessa hankkeessa olisi tarkoitus

saada muodostettua toimintatapa, jolla digitaalisen osallistamisen avulla asukkaiden, eli ruohonjuuri-tason, ideoista päästään rahoituksenhakuun ja ideoiden toteutukseen asti. Lisäksi tavoitteena tukea omaehtoista kehittämistä ja onnistuneista hankkeista ja toimivista toimintatavoista kertomista sekä omalla alueella että oman alueen ulkopuolelle.

## Media ja viestintä

Hankkeesta on tiedotettu 10.8.2023 julkaistulla tiedotteella sekä Kalakukon kotisivuilla. Pitäjäläisessä ja Koillis-Savossa julkaistiin kolumni 21.9.2023. Lisäksi Koillis-Savossa on julkaistu uutiset ”Kaavi pi-lottialueena Kyläkeskusten kehittämisen toimintamalli -hankkeessa” (15.8.2023) ja ”Kaavilla pohdittiin paikallisia vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja kehittämissuhteita” (6.10.2023). ”Kyläkeskukset kehittyvät” -juttu oli Kalakukon jäsentiedotteessa 20.11.2023. Hankkeen etenemistä esiteltiin hallituksen kokouksessa 11/2023. Tällöin käytiin läpi sen hetkisiä tuloksia ja käsiteltiin Maptionnairen käytettävyydestä pilottialueilla. Hankkeen tuloksia esiteltiin Kalakukon hallitukselle 4/2024 kokouksessa. Lisäksi Kalakukon kuntayhteyshenkilöille esiteltiin Kehto-hankkeen tuloksia ja uuden hankkeen suunnitelmia Teams-kokouksessa 3.6.2024.

## Resurssit, budjetti, toteuma ja rahoitus

Hankkeessa on työskennellyt kokoaikaisena projektityöntekijänä Venla Juntunen, HTM ja osa-aikaisena hallintotyöntekijänä tj. Jaana Paananen, MMM. Hankkeen budjetti 76 266 €, josta Pohjois-Savon liiton AKKE-rahoitus (61 013 €, 80 %) ja Kehittämisyhdistys Kalakukko (15 253 €, 20 %). Hankkeessa haettiin kaksi maksatusta, joiden yhteenlaskettu kustannustoteuma oli 73 143,87 € eli rahoitusta jäi käyttämättä 3 016,13€. Tämä johtui pienestä erosta projektityöntekijän palkkakustannusten budjetissa ja toteumassa. Budjetoinnissa palkkakustannusten kohtuullisuutta ja yhdenmukaisuutta verrattiin kunta-alalla vastaavista tehtävistä maksettavaan projektityöntekijän tehtävän palkkatasoon. Palkka neuvoteltiin vastaamaan hakijan koulutusta ja työkokemusta sekä osaamista vastaavaksi rekrytointivaiheessa.

## Asiantuntijaryhmän lausunto

Asiantuntijajaryhmä koostuu Harri Korhosesta (Kaavi), Pekka Kauhasesta (Pöljä), Veera Ylöstalosta (Vehmersalmi), Vesa Koskisesta (Karttula) ja Jari Kososesta sekä Sirpa Lätti-Hyvösestä (Kuopion kaupunki). Hanke onnistui tavoitteiden mukaisesti ja tehty hyvin. Esille nostettiin hankkeen projektityöntekijän jalkautuminen pilottialueille onnistuneena, sillä se toi hankkeen lähemmäs paikallisia asukkaita. Hankkeen pilotoinnin luonteen takia tuli näkemysero asukkaiden ajatusten ja hankkeen tavoitteiden välille. Asukkaat toivoivat konkreettisia toimenpiteitä ja sitä, että kyselyissä kerätyt tiedot olisivat heidän näkökulmastaan johtaneet johonkin jatkotoimenpiteisiin. Hankkeen tavoitteiden mukaan taas halettiin kokeilla eli pilotoida digitaalisen osallistamisen toimivuutta maaseutualueilla, ja sitä miten se otetaan vastaan. Lopputulos kuitenkin on sellainen, että digitaalista osallistamista voidaan, ja on tarve, kehittää, kunhan otetaan huomioon asukkaiden ml. vapaa-ajan asukkaiden näkökulma kehittämiseen ja muistetaan, ettei digitaaliset vaihtoehdot ole kaikille sopivia.